

ਯਿਹ ਵਹ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ: ਸੁਖੀਰ ਮਿਸ਼ਰਾ

ਰਿਵੀਊਕਾਰ: ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ, ਸਾਧੂ ਬਿਨਿੰਗ

(ਇਹ ਰਿਵੀਊ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਕਤੂਬਰ 1987 ਵਿੱਚ ਕੈਨੇਡਾ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਸੀ।)

‘ਯਿਹ ਵਹ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ’ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 50-60 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੋਸਤਾਂ ਆਪਸੀ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਦੋਸਤ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਬੀਤੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੌੜੀ ਅਤੇ ਤਲਖ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਮੁੜ ਘੁੜ ਉਹਨਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਕਾਲਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। 1942 ਵਿੱਚ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ‘ਅਜ਼ਾਦੀ’ ਦੀ ਲੜਾਈ ਆਪਣੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ‘ਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੌਥੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਉੱਤੇ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਪਲੈਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਐਨ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ, ਐਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੌਥਾ ਸਾਥੀ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੌਥਾ ਸਾਥੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਐਕਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ‘ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਇਕ ਉਜਾੜ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਸੱਦ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ ਅਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਦੋ ਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਦੋ ਚਾਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸਾਰੀ ਫਿਲਮ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਦੋਸਤ ਆਪਣੀ ਯੁਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਚਾਲੀਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇ-ਗੰਢ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਜਾਣ ਲਈ ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਦੇ ਘਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਰੇਲ ਦੇ ਸਫਰ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ‘ਨਾਰਮਲ’ ਹੀ ਹੋਵੇ)। ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ‘ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ’ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਹੜਤਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੜਤਾਲ ਤੋੜਨ ਲਈ ਫੈਕਟਰੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਬੁਆਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਬਾਹਰ ਖਬਰ ਇਹ ਫੈਲਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਨਾਲ ਮਰੇ ਹਨ। ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਖਬਰ ‘ਤੇ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਉਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ। ਪਰ ਯੁਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਾਖਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ (ਜੋ ਉਸ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਯੁਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ‘ਤੇ ਫੈਕਟਰੀ ਮਾਲਕ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਦਾ ਮੁੰਡਾ, ਜਿਹੜਾ ਯੁਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲਾਖਣ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਲਾਖਣ ਦਾ ਕਤਲ ਹੁੰਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਜੀਪ ਵਿੱਚ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਫਰਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਸੱਚ ਸਭ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ‘ਤੇ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਯੁਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰੋਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਤੋਂ ਇਸ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਕੁੱਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਰਬੜ ਸਟੈਂਪ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਨੇ ਭੜਕਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟੇ। ਪੁਲੀਸ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਾਤਰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਕੱਲੇ ਦਰਸ਼ਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫਿਲਮ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਸ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਵੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਈ ਪੱਖ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਉਭਾਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:

1. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਲ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜਿਆ ਆਦਮੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਭੱਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਚੋਰ ਦੋੜ' ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਰਾਹ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਪਲ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਖੜ੍ਹ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇ ਚਾਰ ਹੋਇਆ ਜਾਵੇ।
2. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ।
3. ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਅਸਲੀ ਚਿਹਰਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹੀ ਜਾਣ ਕੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਮੰਦਰਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੜੇ ਗਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਉਸ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜ੍ਹਾਂਦ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮੋੜ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਕਿਤੇ ਝਲਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
4. ਭਾਰਤੀ ਪੁਲੀਸ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨਮਾਲ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿਆਸੀ ਚੋਰਾਂ ਅਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਅਤੇ ਦਬਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਫਿਲਮ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ ਸੁਹਜਮਈ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਈਏ।

ਇਹ ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਫਿਲਮ ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਇਕ ਬੂਟੇ ਉਹਲਿਉਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਏਨੀ ਛੇਤੀ ਉਹ ਦੂਸਰਾ ਸੂਟ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ? ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਹੀਰੋ ਦੀ ਮਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਭੀਖ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਡਿਗਦਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਲ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦੇ। ਜੋ ਸੁਆਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

- 1) ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉੱਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਿਉਂ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ?
- 2) ਭਾਰਤੀ ਪੁਲੀਸ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਅਦਾਲਤ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਕਿਉਂ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ?
- 3) ਹੜਤਾਲ ਤੋੜਨ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨੋ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮਾਲਕ ਸਜ਼ਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਅਜ਼ਾਦ ਕਿਉਂ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ?

ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸੁਆਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 500-600 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਬਣਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 10-12 ਫਿਲਮਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਫਿਲਮ ਇਕੱਲੇ ਸੁਆਲ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਇਕ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਵਾਇਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਰੋਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਸੁਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ? ਫਿਲਮ ਦਾ ਇਕ ਪਾਤਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਆਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, “ਇਕ ਬਾਤ ਕਹੂੰ ਬੇਟਾ, ਵੁਹ ਹੀ ਕਰਨਾ ਜੋ ਤੁਮਾਰਾ ਦਿਲ ਕਰੇ। ਵਰਨਾ ਕਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਜਬ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਾਥ ਸੇ ਨਿਕਲ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਤਬ ਖਿਆਲ ਆਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਮ ਤੋ ਕੁਛ ਔਰ ਹੀ ਕਰਨੇ ਚਲੇ ਥੇ”। ਜਾਂ ਫਿਲਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬਾਅਦ ਵੀ ਰੋਹਿਤ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਸੁਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਕਿ, “ਕਿਆ ਫਰਕ ਹੈ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਔਰ ਅਬ ਮੇਂ। ਹਮਾਰੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਰੋਹਿਤ ਮਾਰਾ ਗਿਆ।” ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਜੁਆਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, “ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਹਮਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋ ਕੀ।”

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਆਮ ਦਰਸ਼ਕ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਜੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤੋ ਇਕ ਮਿਨਟ ਰੁਕੋ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ: ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਕਰਫਿਊ ਦਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੱਢੇ ਜਲੂਸ ਦਾ, ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਦਾ, ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਕਿਆਂ ਦੀ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ। ਰੋਜ਼ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੀ ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ। ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ? ਜੇ ਇਹ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੁਧੀਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ। ਸਭ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਖੁਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਲਿਬ ਦੀ ਇਕ ਗਜ਼ਲ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਿਅਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦੇ ਹਨ:

ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਖਾਹਿਸ਼ੋਂ ਐਸੀ ਕਿ ਹਰ ਖਾਹਿਸ਼ ਪੇ ਦਮ ਨਿਕਲੇ
ਬਹੁਤ ਨਿਕਲੇ ਮੇਰੇ ਅਰਮਾਨ, ਲੇਕਿਨ ਫਿਰ ਵੀ ਕਮ ਨਿਕਲੇ।